

УДК 37.091.212.7:[37.015.311+159.923.5]

<https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-75-37-43>

ВАЛЕНТИНА КИРИЧЕНКО

orcid.org/0000-0003-1248-1588

v.kyrychenko59@gmail.com

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя

Інститут проблем виховання

Національної академії педагогічних наук України
вул. Максима Берлінського, 9, м. Київ

ОЛЬГА ЄЖОВА

orcid.org/0000-0002-8916-4575

yezhovaly@gmail.com

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя

Інститут проблем виховання

Національної академії педагогічних наук України
вул. Максима Берлінського, 9, м. Київ

ВАЛЕРІЯ НЕЧЕРДА

orcid.org/0000-0003-2571-5785

necherda@gmail.com

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя

Інститут проблем виховання

Національної академії педагогічних наук України
вул. Максима Берлінського, 9, м. Київ

КРИТЕРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

У статті окреслено загально визнані компоненти процесу формування життєвої успішності в учнів: когнітивний; ціннісно-емоційний; практичний. До них дібрано й обґрунтовано критерії «Усвідомлення власного життєвого призначення», «Спрямованість на досягнення успіху», «Результативність власної життєдіяльності» та їхні показники. Ураховуючи співвідношення та ступінь вияву показників, сформованість життєвої успішності учнів, заплановано визначати за початковим, середнім і сталим рівнями.

Ключові слова: *успіх, спрямованість на життєву успішність, старшокласники, життєтворчі здібності, якості й уміння життєво успішної особистості.*

VALENTYNA KYRYCHENKO

Ph.D. in Pedagogical Sciences, Senior Researcher,

Head of the Laboratory of

Physical Development and Healthy Lifestyle

Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Maksym Berlynsky street, 9, Kyiv

OLHA YEZHOVA

Doctor of Sciences in Education, Professor,

Chief researcher of the Laboratory of Physical

Development and Healthy Lifestyle

Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Maksym Berlynsky street, 9, Kyiv

VALERIA NECHERDA

Ph.D. in Pedagogical Sciences, Senior Researcher,

Senior Researcher of the Laboratory of

Physical Development and Healthy Lifestyle

Institute of Problems on Education of

the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Maksym Berlynsky street, 9, Kyiv

CRITERIA APPARATUS OF RESEARCH OF THE PROCESS OF FORMING LIFE SUCCESSFULNESS OF SENIOR CLASSES PUPILS

The realities of prolonged military actions and post-war reconstruction greatly complicate the process of self-realization and successful socialization of senior classes pupils, who must be able to find a balance between the external and internal world and resources for a productive life, project their own success in life and achieve success in the chosen field of activity. Purpose: to elaborate criteria apparatus for research concerning the components of life successfulness, namely: to substantiate the criteria, indicators and probable levels of formation of the life successfulness of senior classes pupils of general secondary education institutions. The generally recognized components of the process of forming life successfulness of senior classes pupils are outlined: cognitive; value-emotional; praxic. The following criteria and indicators were selected and substantiated for them: 1) the criterion «Awareness of one's own life purpose» (indicators: creative goal-setting in the development of a life project; awareness of the qualities and skills of a successful personality in life; awareness of the resource ensuring of life success), 2) the criterion «Direction to achieve success» (indicators: an optimistic attitude to the future; a desire to develop the qualities and skills of a successful

person in life; a valuable attitude to health as a meta-resource of life successfulness), 3) the criterion «Effectiveness of one's own life activities» (indicators: acceptance of risks and uncertainties of life events; productive solution of life tasks; involvement in events, development and implementation of own pro-social projects). The dynamics of the process of formation of life successfulness can be considered as a transition from one level to another, more complex and qualitatively different. Taking into account the ratio and the degree of manifestation of the indicated indicators, it is planned to determine the formation of the life successfulness of pupils of senior classes at the initial, middle and sustainable levels.

Key words: success, focus on success in life, senior classes pupils, life-creating abilities, qualities and skills of life successful personality.

Сучасна соціокультурна реальність характеризується кризовими змінами в умовах життя людей, розмитістю ціннісних орієнтацій, хаотичністю, мінливістю й невизначеністю, що може викликати у зростаючої особистості, пролонгований стрес, утрату цілісності власного «Я», здатності до адаптації й адекватного сприйняття навколишнього світу, негативно позначатись на її фізичному і психологічному стані. Разом з тим, реалії тривалих воєнних дій і повоєнного відновлення деокупованих територіальних громад також значно ускладнюють процес самореалізації й успішної соціалізації учнів старших класів, що, готуючись до вступу в доросле життя, мають бути здатними знаходити баланс між зовнішнім і внутрішнім світом та ресурси для продуктивного життя, проектувати власний життєвий успіх і досягати успішності в обраній сфері діяльності.

Одним із актуальних завдань сучасного закладу загальної середньої освіти логічно постає формування життєвої успішності старшокласників. Вирішення цього завдання дослідниками лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України відбувається в межах наукового напрямку «Теорія виховання. Педагогіка і психологія виховання», зокрема, однієї із його актуальних проблем «Формування фізичної активності, здорового способу життя та готовності до підприємницької діяльності» (відповідно до Пріоритетних напрямів (тематика) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України на 2023–2027 рр.) та передбачає теоретико-методологічне обґрунтування й організацію методичного супроводу впровадження практико орієнтованих моделей і механізмів формування життєвої успішності учнів.

Аналіз контенту вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, присвячених феномену життєвої успішності, дозволив отримати наступні результати. Категорії успіху й життєвої успішності наразі є предметом наукової уваги представників гуманітарних наук, психології і педагогіки зокрема. Свої дослідження вчені присвячують окресленню проявів успіху, визначенню понять, пов'язаних з ним, виявленню основних характеристик успішності, особливостей її внутрішньої й зовнішньої динаміки та складових успішності на індивідуально-особистісному й соціальному рівні [5; 6; 8; 10]. Уважаємо принциповим для нашого дослідження, що вчені [7; 9; 13] відзначають нетотожність понять «успіх» і «успішність», незважаючи на їхні співзвучність і зовнішню змістову схожість.

Успіх науковці розглядають як певний очікуваний результат зовнішньої і внутрішньої діяльності людини, що супроводжується підвищенням самоповаги, зростанням самооцінки й емоціями задоволення [11; 14]. Дослідження успіху в більш глобальному розумінні передбачають виділення такого поняття як «життєвий успіх», досягнення та переживання якого є процесом і результатом активності людини впродовж усього життєвого шляху [9; 12]. Відома вітчизняна психологиня Н.Чепелева аналізує життєвий успіх крізь призму зовнішнього (соціально зумовленого) та внутрішнього (особистісно зумовленого) факторів [5]. Згідно наукової позиції зарубіжних дослідників [10], життєвий успіх проявляється в конструктивності життєвого вибору, реалізації значущих для людини смислів, усвідомленому авторстві життя.

Учені наголошують, що «прагнення до життєвого успіху є природним бажанням фізично й інтелектуально здорової людини» [9, с. 200]. На думку дослідниці А. Четверик-Бурчак, «життєвий успіх особистості доцільно розглядати крізь призму успішності розв'язання людиною головних життєвих задач, оскільки їх реалізація чи нереалізація, ...безпосередньо впливає на особистість виконавця, справляє на неї численні й різноманітні впливи, а саме сприяє: 1) задоволенню життєвоважливих потреб людини; 2) формуванню навичок організації і саморегуляції поведінки; 3) розвитку особистості; 4) зміцненню здоров'я людини; 5) здійсненню впливу на інших людей; 6) перетворенням у суспільстві» [7, с. 150].

Більш складним для аналізу є поняття «успішність», оскільки воно пов'язується з розвитком самоідентичності людини, її самоактуалізацією, прагненням до самовдосконалення, ефективною адаптацією до зовнішніх умов, що на сьогодні викликало множинність тлумачень цього поняття: як особистісної якості [14]; внутрішнього стану, що досягається за допомогою регулярної концентрації на своїх ключових бажаннях та активних діях щодо їх втілення [12]; системного явища, в основі якого лежить життєвий досвід [10]; динамічної соціально-психологічної характеристики, що передбачає наявність соціально визнаних досягнень, спрямованість особистості на успіх, її задоволення процесом і результатами власного життя [11]; значущого результату певної діяльності у важливих для людини сферах життя, які базуються на його/її цінностях [8].

У контексті проблеми життєвої успішності бельгійські вчені підкреслюють важливість розуміння людиною своїх життєвих перспектив, аналізу життєвої мети і стратегій її досягнення та пропонують багатовимірну модель кар'єрного успіху, яку розглядають за допомогою «побудови сходів» успіху. За висновками їхніх досліджень, спрямованих на переосмислення респондентами власного життєвого досвіду й моделювання нової практики життєздійснення, життєвій успішності сприяють позитивні емоції від успішного виконання поставлених завдань, можливість творчої самореалізації, зростання в обраній царині діяльності, гармонійна співпраця з оточуючими, відданість своїй справі, визнання іншими значущості отриманих результатів, почуття безпеки, відчуття важливості власного внеску, ясність намірів та життєвих планів [10, с. 254]. Вітчизняні й зарубіжні дослідники відзначають, що життєвій успішності сприяють відповідні якості: працелюбність, цілеспрямованість, наполегливість, впевненість у власних силах, оптимізм, дисциплінованість, рішучість, стресостійкість, креативність [6; 12].

Розгляд актуалізованих у міждисциплінарному науковому дискурсі визначень категорії «успішність» засвідчив її розуміння в об'єктивно-суб'єктивному вимірі. Об'єктивний аспект успішності пов'язують із суспільним визнанням особистості з погляду цінностей і культури конкретного суспільства, експертною оцінкою її досягнень як визначних [9; 12], тоді як суб'єктивний – з особистісним переживанням досягнення успіху, його результативністю, самооцінкою [5; 11].

Науковці лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України розглядають *життєву успішність* як динамічне явище, що постійно розвивається й ускладнюється, оскільки є результатом узаємодії різноманітних середовищних і особистісних факторів та сукупності певного досвіду особистості. Це цілісне утворення якостей і вмінь особистості, що характеризує її здатність зберігати та оптимально відтворювати, розвивати себе, планувати своє життя, продуктивно діяти в різних життєвих ситуаціях, переживати стан задоволення від результатів власної діяльності, виконувати різноманітні гендерні ролі, які ґрунтуються на життєтворчих знаннях, уміннях і навичках, просоціальній діяльності.

Категорія життєвої успішності наразі набуває нової, більш глибокої проблематизації, пов'язаної із гуманістичним вектором розвитку освітніх процесів в Україні та інтеграцією вітчизняної освіти до європейського освітнього простору, відтак, спостерігаємо посилення наукової уваги до змістових особливостей і складників життєвої успішності, якостей та навичок життєво успішної особистості. Незважаючи на це, питання формування життєвої успішності учнів старших класів залишаються висвітленими неповною мірою. Саме тому актуальність зазначеної проблеми і її недостатня розробленість у вітчизняній педагогічній науці зумовили обрання співробітниками лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України теми дослідження «Формування життєвої успішності учнів старших класів в умовах поствоєнної реальності».

Змістовно методика дослідження базується на ідеї, що життєва успішність людини визначається специфічним сполученням життєтворчих здібностей, інтегральних і функціональних якостей особистості, її знань, досвіду, дій і вчинків, особистісного потенціалу й ресурсів, що сприяють досягненню життєвої успішності. Зазначимо, що власне формування життєвої успішності учня старших класів може відбуватися поступово від педагогічної підтримки в його перших досвідах життєвої успішності до коучингу розвиненої готовності старшокласника формувати «підґрунтя власної життєвої успішності у вигляді життєвого оптимізму, самодостатності та просоціальної активності» [13, с. 187], розробляти й реалізовувати власні життєві проекти. Для оцінювання ефективності формування життєвої успішності сучасних учнів старших класів вважаємо за необхідне розробити критерії та показники цього феномена.

Мета статті: розробити критеріальний апарат дослідження щодо компонентів життєвої успішності, а саме: обґрунтувати критерії, показники і ймовірні рівні сформованості життєвої успішності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Оцінювання педагогічного явища, процесу чи розвитку особистості учені вважають найскладнішим завданням будь-якого педагогічного дослідження. На важливість обґрунтування необхідних для здійснення оцінки ефективності компонентів, критеріїв, показників та рівнів наголошують відомі методологи педагогіки Ю. Бабанський, С. Гончаренко та багато сучасних науковців [4]. Рефлексія науково-педагогічних праць, присвячених дослідженню життєвої успішності чи її окремих складників, дозволила нам окреслити такі загальновизнані компоненти процесу її формування в учнів старших класів: когнітивний; ціннісно-емоційний; практичний.

Когнітивний компонент пов'язаний із усіма когнітивними функціями і процесами центральної нервової системи, зокрема із сприйняттям, усвідомленням, запам'ятовуванням, мисленням, увагою тощо. Це сукупність знань, на основі яких формується позитивне світобачення, розвиваються життєтворчі здібності, усвідомлюються сенси життя, власні можливості і пріоритети. На думку академіка І. Беха, «когнітивний компонент у розвиненій формі передбачає розгортання переконувального діалогу вихователя і вихованця на засадах партнерства, справедливості, взаємоповаги, свободи у висловленні суджень у сфері соціально значущих і соціально несхвальних

норм і вимог» [1, с. 7]. Когнітивна мікроконцепція І. Беа ґрунтується на якості пізнання, згідно з якою «процес пізнання ...не обмежується процесом чистого осмислення, а й передбачає певне ставлення до його результату» [1, с. 8].

Ціннісно-емоційний компонент пов'язаний із мотиваційно-ціннісною сферою особистості та механізмами виникнення емоцій і є сукупністю ціннісних мотивів, що зумовлюють вироблення сенсів життєздійснення, оптимістичного ставлення до світу, дружніх взаємозв'язків та сприяють переживанню задоволення від результатів власної продуктивної діяльності. «Саме на внутрішніх факторах – суб'єктивній задоволеності як відчутті того, що життя проживається успішно» [5, с. 252] пропонує акцентувати увагу науковиця Н. Чепелева. Дослідниця І. Воговунська також вважає, що життєву успішність варто сприймати передусім «як емоційний стан, який переживається особою внаслідок реалізації її досягнення в основних сферах життя та оцінки цих результатів як значних. Цей стан супроводжується суб'єктивними переживаннями благополуччя, задоволеності життям, відчуття авторства подій свого життя і змісту життя, самореалізації тощо» [9, с. 200]. Суголосною є наукова позиція американських дослідників, які підкреслюють необхідність переживання емоцій, пов'язаних із успіхом, отримання позитивного досвіду успішності і відчуття особистісної цінності успіху – для досягнення цієї мети вчені пропонують створювати «ситуації успіху» [14, с. 25].

Практичний компонент стосується проявів поведінки, діяльності або активності людини та являє собою сукупність умінь, навичок і здатностей використовувати набуті знання і сформовані особистісні якості для продуктивного вирішення життєвих завдань, досягнення цільових пріоритетів. Відтак, за висновками польської дослідниці К. Клімковської, необхідними є відповідні компетентності, соціальна зокрема [12]. Учена наголошує на важливості життєвої активності й чіткої соціальної позиції зростаючої особистості, формування її готовності до реалізації власних світоглядних переконань в обраній практичній діяльності. Погоджуючись із такими науковими висновками, зазначимо, що для нашого дослідження практичний компонент включає вміння учня здійснювати життєвий вибір, зокрема, майбутньої професії і способів самореалізації в ній, будувати життєві плани, визначати стратегію досягнення життєвих цілей.

Ступінь сформованості певного компоненту досліджуваного феномену прийнято встановлювати за допомогою окреслення взаємоузгодженої системи критеріїв та показників.

Власне термін «критерій» тлумачать як підставу для оцінки, визначення або класифікацію чогось; ознаку, взята за основу класифікації; орієнтир, індикатор, на основі якого здійснюється оцінка. Латвійська вчена J. Zascerinska [15] вважає критерій ключовим елементом дослідження, суть якого полягає у вивченні певної характеристики, якості, явища. На думку дослідниці, критерій має відповідати певним вимогам, що є достатньо різноманітними: об'єктивність, надійність, простота виміру, розкриття за низкою показників, прояви яких свідчать про більшу чи меншу вираженість цього критерію.

Критерій як широка характеристика педагогічного явища чи об'єкта може охоплювати кілька показників, кожен з яких відображує кількісний, типовий і конкретний вияв сутності властивостей процесу чи явища, що підлягає вивченню.

У контексті нашого дослідження пристаємо до наукової позиції, згідно з якою поняття «критерій» вважається ширшим за своїм змістом, ніж поняття «показник», а сукупність останніх складає комплексну характеристику предмета дослідження.

Реінтерпретація психолого-педагогічних джерел [2; 7; 9; 12; 14] дозволила нам дійти висновків, що сформованість життєвої успішності залежить від рівня розвитку життєтворчих здібностей особистості (*життєстійкість, цілеспрямованість, пластичність, креативність, рефлексивність, прагнення до зростання*), набуття якостей і вмінь життєво успішної особистості (*стресостійкість, оптимізм, асертивність, комунікативне лідерство, кооперація, просоціальність*) і поінформованості щодо можливого ресурсного забезпечення успішної життєдіяльності (*екзистенціальні, психологічні, інтелектуальні, технологічні, соціальні, копінг-ресурси, інформаційні*) та умінь їх використовувати на практиці.

У річищі цього бачення розгорталась логіка добору критеріїв формування життєвої успішності та їх показників, що відображали б такі складники життєвої успішності, як «Здібності», «Якості-уміння» та «Ресурси» і водночас відповідали б означеним вище компонентам (табл. 1).

Критерії до обраних компонентів добиралися з врахуванням вимог об'єктивності, надійності, простоти і зручності виміру, адекватності, адитивності та взаємозумовленості критерію з його показниками [3].

На нашу думку, таким вимогам відповідають критерії «Усвідомлення власного життєвого призначення» (когнітивний компонент), «Спрямованість на досягнення успіху» (ціннісно-емоційний компонент), «Результативність власної життєдіяльності» (практичний компонент) (табл. 1). За допомогою критерію «Усвідомлення власного життєвого призначення» характеризуються здатності особистості засвоювати основні поняття, знання, важливу інформацію; усвідомлювати необхідність певних якостей і навичок, процеси, дії, вчинки; формулювати думки, рефлексивно й креативно мислити тощо. Критерій «Спрямованість на досягнення успіху» акцентує важливість

системи смисло-життєвих орієнтирів успішності; ставлень особистості до різних явищ і процесів; прагнень і мотивацій діяльності. За допомогою критерію «Результативність власної життєдіяльності» підкреслюється важливість досягнення визначених цілей, уміння працювати на результат, дотримання певних поведінкових паттернів у повсякденному житті, реалізації власних життєвих проєктів.

Таблиця 1

Критерії, показники та рівні сформованості життєвої успішності старшокласників

Компоненти	Когнітивний	Ціннісно-емоційний	Практичний
Критерії	Усвідомлення власного життєвого призначення	Спрямованість на досягнення успіху	Результативність власної життєдіяльності
Показники	Креативне цілепокладання у розробленні життєвого проєкту	Оптимістичне ставлення до майбутнього	Прийняття ризиків та невизначеності життєвих подій
	Усвідомлення якостей і навичок життєво успішної особистості	Прагнення до розвитку якостей і навичок життєво успішної особистості	Продуктивне вирішення життєвих завдань
	Обізнаність щодо ресурсного забезпечення життєвої успішності	Ціннісне ставлення до здоров'я як метаресурсу життєвої успішності	Залученість до подій, розроблення й реалізація власних просоціальних проєктів
Рівні	Сталий	Середній	Початковий

Відповідно до окреслення необхідних, на нашу думку, критеріїв обрано показники сформованості життєвої успішності старшокласників, що наведені в таблиці 1. Для дослідження критерію «Усвідомлення власного життєвого призначення» були обрані такі показники:

- креативне цілепокладання в розробленні життєвого проєкту, що характеризує здатність людини віднаходити сенс свого існування, формулювати ціль на основі саморефлексії своїх знань і вмінь; упорядковувати завдання життєдіяльності, розуміти привабливість і цікавість різних справ тощо [2];

- усвідомлення якостей і навичок життєво успішної особистості допомагає учню зрозуміти, які якості йому потрібно виробляти й над якими навичками працювати, а також можливості їх застосування у своєму житті;

- обізнаність щодо ресурсного забезпечення життєвої успішності підкреслює важливість розуміння необхідних передумов і ресурсів для життєвої успішності людини, їх різноманіття та способів застосування, відновлення і збагачення.

Важливими показниками критерію «Спрямованість на досягнення успіху» вважаємо:

- оптимістичне ставлення до майбутнього як основа для позитивного мислення й мотивації щодо формування власної життєвої успішності;

- прагнення до розвитку якостей і навичок життєво успішної особистості демонструє необхідність спонуки до постійного особистісного та професійного зростання та самовдосконалення [2];

- ціннісне ставлення до здоров'я як метаресурсу життєвої успішності являє собою системне утворення особистості, що обов'язково відображається та реалізується у стилі життя особистості і сприяє досягненню життєвого успіху.

Для показників критерію «Результативність власної життєдіяльності» вважаємо за доречне обрання таких напрямів діяльності в повсякденному житті, які ґрунтуються на засадах принципів просоціальності, тому нами обрано такі показники:

- прийняття ризиків та невизначеності життєвих подій, що означає толерантність до нового, готовність до непередбачуваного майбутнього, гнучкість у життєвому плануванні, готовність до змін у житті, відкритість до нового досвіду [2];

- продуктивне вирішення життєвих завдань, що необхідно для самостійності, незалежності поведінки від зовнішніх впливів і оцінок та характеризує здатність особистості бути лідером, самостійно регулювати власну поведінку і, власне, відповідає сутності асертивності;

- залученість до подій, розроблення й реалізація власних просоціальних проєктів, що підкреслює невід'ємну особливість діяльності життєво успішної особистості – просоціальність і уможливорює отримання визнання результатів своєї діяльності від референтного оточення чи суспільства в цілому.

Усі окреслені нами критерії та показники досліджуваного феномена не є ізольованими, а перебувають у діалектичній взаємодії, що забезпечує різноманітність їх проявів. Динаміку процесу формування життєвої успішності можна розглядати як перехід від одного рівня до іншого, більш

складного і якісно відмінного. Ураховуючи співвідношення та ступінь вияву зазначених показників, сформованість життєвої успішності учнів старших класів визначаємо за сталим, середнім і початковим рівнями, які характеризуються наступними відмінностями:

- *початковий* – поверхневі уявлення про сутність життєвого призначення людини та стратегії досягнення успіху; незначна обізнаність щодо якостей та умінь, необхідних життєво успішній особистості у кризовому соціумі; обмежене усвідомлення варіативності ресурсного забезпечення життєвої успішності та способів залучення ресурсів у реалізації власного життєвого проекту;
- *середній* – елементарні знання про сутність життєвого призначення людини та стратегії досягнення успіху; фрагментарна обізнаність щодо якостей та умінь, необхідних життєво успішній особистості у кризовому соціумі; звужене усвідомлення варіативності ресурсного забезпечення життєвої успішності та способів залучення ресурсів у реалізації власного життєвого проекту;
- *сталий* – різнобічні знання про сутність життєвого призначення людини та стратегії досягнення успіху; добра обізнаність щодо якостей та умінь, необхідних життєво успішній особистості у кризовому соціумі; глибоке усвідомлення варіативності ресурсного забезпечення життєвої успішності та способів залучення ресурсів у реалізації власного життєвого проекту.

Отже, ми пропонуємо критеріальний апарат дослідження щодо когнітивного, ціннісно-емоційного та практичного компонентів життєвої успішності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, який складається з критеріїв, показників і ймовірних рівнів сформованості життєвої успішності: 1) критерій «Усвідомлення власного життєвого призначення» (показники: креативне цілепокладання в розробленні життєвого проекту; усвідомлення якостей і навичок життєво успішної особистості; обізнаність щодо ресурсного забезпечення життєвої успішності), 2) критерій «Спрямованість на досягнення успіху» (показники: оптимістичне ставлення до майбутнього; прагнення до розвитку якостей і навичок життєво успішної особистості; ціннісне ставлення до здоров'я як метаресурсу життєвої успішності), 3) критерій «Результативність власної життєдіяльності» (показники: прийняття ризиків та невизначеності життєвих подій; продуктивне вирішення життєвих завдань; залученість до подій, розроблення й реалізація власних просоціальних проектів). Сформованість спрямованості на життєву успішність в учнів старших класів пропонуємо визначати за сталим, середнім і початковим рівнями.

Детальний опис критеріїв, показників і рівнів сформованості життєвої успішності учнів старших класів дає нам можливість визначити перспективи розвідок у цьому напрямку – розроблення моделей і механізмів та організаційно-педагогічних умов формування життєвої успішності, що передбачено завданнями наукового дослідження.

Література

1. Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Інноватика у вихованні*. 2017. Вип. 6. С. 6–16.
2. Большакова А. М. Опытувальник життєтворчих здібностей: керівництво із використання психодіагностичної методики. Харків: ХДАК, 2021. 9 с.
3. Ежова О. О. Критеріальний підхід до оцінки рівня сформованості ціннісного ставлення до здоров'я учнівської молоді. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. 2010. Вип. 14. Кн. 2. С. 311–322.
4. Пелех Ю. В. Ціннісно-смысловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога: монографія. Рівне: Тетіс, 2009. 398 с.
5. Чепелева Н. В. Життєвий успіх як наратив. Успішність особистості: потенціал та обмеження. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 251–254.
6. Черняк Д. С., Кадлубович Т. І. Асиміляція цінності успіху як мотиваційна основа життєвої стратегії сучасної молоді. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2018. Вип. VI (30). Т. I. С. 73–75.
7. Четверик-Бурчак А. Г. Ієрархія особистісних чинників успішності життєдіяльності людини. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2013. Вип. 19. С. 149–156.
8. Borovynska I. Społeczne i psychologiczne strategie sukcesu życiowego osób wewnątrznie przesiedlonych: analiza porównawcza. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 5 (33). Vol. 1. P. 70–79.
9. Borovynska I. Ye. Life successfulness as a phenomenon influenced by social desirability effect. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 199–205.
10. Dries N., Pepermans R., Carlier O. Career success: Constructing a multidimensional model. *Journal of Vocational Behavior*. 2008. № 73 (2). P. 254–267.
11. Garsia L. L. Walking through a Successful Life: A Case Study. *Naresuan University Journal: Science and Technology*. 2019. № 27 (4). P. 87–97.
12. Klimkowska K. Students' Opinions on Their Competences for Reaching Life Success. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2012. № 55. P. 32–38.
13. Petrochko Zh. V., Kyrychenko V. I., Necherda V. B. Formation of social success and life optimism in pupils in crisis conditions. *Innovations for Achieving the Sustainable Development Goals: Science, Education and Economics: Collective monograph*. Slovenia, Ljubljana: Ljubljana School of Business, 2022. P. 185–204.

14. Vizenor A. S., Matuska J. Actualizing characteristics of successful schools for young adolescents through co-teaching. *Middle School Journal*. 2018. № 29. P. 17–25.
15. Zascerinska J. Conditions, Criteria, Indicators and Levels of Forming Communicative Competence. International Scientific Conference «Society, Integration, Education of Rezekne». Latvia: Rezekne, 2010. URL: <https://www.researchgate.net/publication/215969591>

References

1. Bekh I. D. Komponentna model skhodzhennia zrostaiuchoi osobystosti do dukhovnykh tsinnosti [Component model of the ascent of a growing personality to spiritual values]. *Innovatyka u vykhovanni*. 2017. Vyp. 6. S. 6–16.
2. Bolshakova A. M. Opytuvalnyk zhyttietvorchykh zdibnosti: kerivnytstvo iz vykorystannia psykhdiahnostychnoi metodyky [Questionnaire of life-creating abilities: a guide to the use of psychodiagnostic techniques]. Kharkiv: KhDAK, 2021. 9 s.
3. Yezhova O. O. Kryterialnyi pidkhid do otsinky rivnia sformovanosti tsinnisnoho stavlennia do zdorovia uchnivskoi molodi [Criterion approach to the assessment of the level of formation of the value attitude to the health of schoolchildren]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zb. nauk. prats*. 2010. Vyp. 14. T. 2. S. 311–322.
4. Pelekh Yu. V. Tsinnisno-smyslovyi kontsept profesiinoi pidhotovky maibutnoho pedahoha: monohrafiia [Value-meaning concept of professional training of the future teacher: monograph]. Rivne: Tetis, 2009. 398 s.
5. Chepelieva N. V. Zhyttievyi uspikh yak naratyv [Life success as a narrative]. *Uspishnist osobystosti: potentsial ta obmezhenia*. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova, 2010. S. 251–254.
6. Cherniak D. S., Kadlubovych T. I. Asymiliatsiia tsinnosti uspikhu yak motyvatsiina osnova zhyttievoi stratehii suchasnoi molodi [Assimilation of the value of success as a motivational basis for the life strategy of modern youth]. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2018. Vyp. VI (30). T. I. S. 73–75.
7. Chetveryk-Burchak A. H. Hierarkhiia osobystisnykh chynnykiv uspishnosti zhyttiedialnosti liudyny [Hierarchy of personal factors of success in human life]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriia «Pedahohika i psykholohiia»*. 2013. Vyp. 19. S. 149–156.
8. Borovynska I. Społeczne i psychologiczne strategie sukcesu zyciowego osób wewnętrnie przesiedlonych: analiza porównawcza. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 5 (33). Vol. 1. P. 70–79.
9. Borovynska I. Ye. Life successfulness as a phenomenon influenced by social desirability effect. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia Psykholohichni nauky*. 2019. Vyp. 1. P. 199–205.
10. Dries N., Pepermans R., Carlier O. Career success: Constructing a multidimensional model. *Journal of Vocational Behavior*. 2008. № 73 (2). P. 254–267.
11. Garsia L. L. Walking through a Successful Life: A Case Study. *Naresuan University Journal: Science and Technology*. 2019. № 27 (4). P. 87–97.
12. Klimkowska K. Students' Opinions on Their Competences for Reaching Life Success. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2012. № 55. P. 32–38.
13. Petrochko Zh. V., Kyrychenko V. I., Necherda V. B. Formation of social success and life optimism in pupils in crisis conditions. *Innovations for Achieving the Sustainable Development Goals: Science, Education and Economics: Collective monograph*. Slovenia, Ljubljana: Ljubljana School of Business, 2022. P. 185–204.
14. Vizenor A. S., Matuska J. Actualizing characteristics of successful schools for young adolescents through co-teaching. *Middle School Journal*. 2018. № 29. P. 17–25.
15. Zascerinska J. Conditions, Criteria, Indicators and Levels of Forming Communicative Competence. International Scientific Conference «Society, Integration, Education of Rezekne». Latvia: Rezekne, 2010. URL: <https://www.researchgate.net/publication/215969591>